

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LX, кн. 1, 2016 г.
Кръгла маса *Специализирани видове туризъм – предизвикателства и перспективи*
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LX, book 1, 2016
Round table *Special forms of tourism – challenges and prospects*

**ПОТРЕБНОСТИ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ
ОТ СПЕЦИФИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА И СУПЕРСТРУКТУРА
NEEDS OF THE SPECIALIZED TOURISM TYPES
FOR A SPECIFIC INFRASTRUCTURE AND SUPERSTRUCTURE**

**Ваня Василева
Vanya Vasileva**

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“
Konstantin Preslavsky University of Shumen

E-mail: vvpost@abv.bg

Abstract

Tourism superstructure is the set of buildings and structures in the tourist area. They participate directly in the creation of the tourist product. Tourism infrastructure does not create a direct tourism product but is a carrier of the general material conditions. Without them tourism development is impossible. Tourism infrastructure must precede the construction of tourism superstructure. The nature of the specialized types of tourism assumes specific needs for common and specialized tourism infrastructure and superstructure. The aim of the present paper is to define those needs. For the purposes of the study the methods of typology, observation, comparison and synthesis were used. The following conclusions were made: specialized types of tourism need specific infrastructure and superstructure. In the different types of specialized tourism this need was expressed in varying degrees. In the majority of the specialized types of tourism that demand is strongly expressed. This is one of the main reasons for the more expensive tourism product of the specialized types of tourism.

Key words: tourism infrastructure, tourism superstructure, specialized types of tourism.

УВОД

Туристическата инфраструктура и суперструктура са особено важни реализационни фактори, без които е невъзможно развитието на туристическия бранш. Поради това те са от първостепенно значение за стопанския отрасъл туризъм.

Специализираният туризъм, „за разлика от масовия, включва разнообразни туристически продукти с тясноспециализирана насоченост, стремящи се към удовлетворяване специфичните интереси на различните потребители“ (Vasileva, 2007). Същността на специализираните видове туризъм предполага специфични потребности от обща, туристическа и

специализирана инфраструктура и суперструктура. Целта на настоящата статия е да дефинира тези потребности. Може да се предположи, че те са значителни. Въпреки значителният брой разработки през последните години по проблемите на специализираните видове туризъм, може да се твърди, че проблемът относно тяхното обезпечаване с инфра- и суперструктура е слабо изследван. От направения обстоен преглед на световната литература от Seetanah et al. (2011) по въпросите на туристическата инфраструктура може да се обобщи, че проблемът започва да придобива актуалност едва през 90-те години, като първоначално фокусът на вниманието е предимно върху транспортната инфраструктура. Проблемът е особено актуален във връзка с разрастващите се потребности от специализирани туристически продукти.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

За нуждите на настоящето изследване са използвани методите типологизиране, наблюдение, сравнение, синтез. Типологията е фундаментален метод на познавателния процес, използващ широк набор от качествени показатели. Същността му се изразява в подялба и/или групиране по определени признаци. Неговото използване и прилагане стимулира синтеза. Наблюдението е „целенасочен и строго подреден процес за възприемане на действителността, която не трябва да бъде променена“ (Ivanova, 2014). Сравнението е общонаучен метод, използван за откриване на сходства и различия. „Синтезът е процес на установяване на връзките между отделните елементи, признаци и противоположности“ за създаване на точна представа и цялостна картина на реалността (Ivanova, 2014). Използвани са както методи на емпиричното изследване (наблюдение, сравнение), така и методи на теоретичното познание (синтез, типологизиране).

РЕЗУЛТАТИ

Туристическата инфраструктура не създава пряко туристическия продукт, но е носител на общите материални условия, без които е невъзможно развитието на туризма. „Тя обхваща съвкупността от тези съоръжения, намиращи се на територията на туристическите обекти и предприятия и е предназначена за обслужване предимно на туристите“ (Vodenska & Asenova, 2004) Тя използва елементите на общата инфраструктура, като осигурява достъп до туристическото място и вътре в него. „В туристическата инфраструктура се включват например уличната мрежа и осветлението в курортите, яхтените пристанища и техните съоръжения, планинските транспортни средства, вътрешният транспорт и спортните съоръжения в туристическите комплекси и др.“ (Vodenska & Asenova, 2004). Туристическата инфраструктура изисква значителни инвестиции. Поради това изграждането ѝ не е по силите само на частните инвеститори и неправителствени сдружения, а би следвало да е грижа на държавните органи (държава, области, общини, средства по програми). Туристическата инфраструктура е тясно свързана с общата инфраструктура, т.к. туристическият бранш използва елементи и от общата инфраструктура. Общата и туристическата инфраструктура невинаги се синхронизират. Възможни са следните варианти:

- при бурно туристическо развитие общите съоръжения са недостатъчни и често с по-ниско качество;

- общата и туристическата инфраструктура се допълват;

- най-често поради недостиг на инвестиции за един или няколко обекта е възможно да не се изгражда специализирана туристическа инфраструктура, а да се използва общата; така се спестяват средства не само за изграждане, но също и за проектиране и експлоатация.

Суперструктурата обхваща материалните елементи, които са необходими за производството на услуги и стоки. Туристическата суперструктура е съвкупност от сгради и съоръжения в рамките на туристическата територия. Такива са местата за настаняване, заведенията за хранене и развлечения, съоръженията за спорт и развлечения, магазинната мрежа, туристическите транспортни съоръжения и др. Те участват пряко в създаването на туристическия продукт. Други сходни понятия са материално-техническа база или само материална база, които включват в себе си предходните разгледани понятия. Капацитетът на туристическата суперструктура определя възможностите за усвояване на територията. Възможно е изграждането на туристическата инфраструктура и суперструктура да се извършва паралелно или поетапно, за да се постигне съответствие. Препоръчително е изграждането на туристическата инфраструктура да предшества изграждането на туристическата суперструктура.

Специализираните видове туризъм се нуждаят от специфична инфра- и суперструктура, които участват пряко или индиректно в създаването на туристическия им продукт. Във връзка с потребностите си от обща, туристическа и специализирана инфра- и суперструктура специализираните видове туризъм могат да се поделат в три групи (вж. табл. 1).

Прави впечатление, че по-голямата част от специализираните видове туризъм имат силно изразени потребности от специфична инфра- и суперструктура. По-конкретно това са:

- Здравен, СПА и уелнес туризъм – басейни, вани, душеве, апаратура за лечение, спорни салони, парни бани, сауни, джакузита и др.;

Специфичното оборудване осъпява продукта на тези видове туризъм. Овен това те се нуждаят и от високо квалифицирани кадри и добра транспортна достъпност. Развиват се често в слабо заселени територии, което затруднява използването на общата инфраструктура и изисква нейното специално изграждане или доизграждане за обезпечаване на балнеолечебните и СПА курорти, центрове и хотели.

- Спортен туризъм – стадиони, спортни площадки и терени, закрити спортни зали, яхтени пристанища, ски влекае и лифтове, голф игрища, велоалеи и други специфични съоръжения според вида туризъм;

Използването на специфични и често мащабни съоръжения осъпява продукта. Често срещан проблем са различните форми на собственост и съответно различен режим на ползване на съоръженията.

Таблица 1. Потребности на специализираните видове туризъм от инфраструктура и суперструктура

Table 1. Needs of the specialized tourism types of infrastructure and superstructure

Специализирани видове туризъм, базиращи се предимно върху използването на общата и общата туристическа инфра- и суперструктура	Специализирани видове туризъм със слабо изразени потребности от специфична инфра- и суперструктура	Специализирани видове туризъм със силно изразени потребности от специфична инфра- и суперструктура
Specialized types of tourism based primarily on the use of common and common tourist infrastructure and superstructure	Specialized types of tourism with less pronounced needs of specific infrastructure and superstructure	Specialized types of tourism with strongly manifested needs of specific infrastructure and superstructure
Културен туризъм Религиозен туризъм Селски туризъм Познавателен туризъм Кулинарен туризъм Шопинг туризъм	Екотуризм Ловен	Балнеолечебен туризъм СПА туризъм Уелнес туризъм Спортен туризъм Хазартен туризъм Развлекателен туризъм Делови туризъм Панаирен туризъм Винен туризъм
Cultural Tourism Religious tourism Rural tourism Educational tourism Gourmet tourism Shopping tourism	Ecotourism Hunting tourism	Balneological tourism SPA tourism Wellness tourism Sport tourism Gambling tourism Entertainment tourism Business tourism Fair tourism Wine tourism

- Хазартен туризъм – казина, игрални зали;

Това е луксозна суперструктура, която изисква големи капиталовложения, но предопределя значителна възвръщаемост на вложените инвестиции.

- Развлекателен туризъм – увеселителни, развлекателни и тематични паркове, аква паркове и свързаните с тях съоръжения;

В зависимост от естеството си развлекателният туризъм може да се базира на общата и на туристическата инфра- и суперструктура, например при организирането на различни прояви като празници, карнавали, шествия и др. В други случаи обаче се изграждат мащабни специализирани

съоръжения, които изискват едни от най-големите инвестиции в туризма (например Дисниленд, Евродисниленд, Дисниуърлд и много др.).

- Делови туризъм – конгресни и конферентни зали и центрове;

В редица случаи те са елемент от туристическата суперструктура, т.е. изграждат се към големи и високо категорийни хотели. Така се обогатява тяхното предлагане и конгресният туризъм може да се превърне в техен профил.

- Панаирен туризъм – панаирни палати и специализирани изложбени площи;

Те са специално изградени и често мащабни съоръжения, изискващи значителни капиталовложения.

- Винен туризъм – дегустационни зали, винарни, изби, достъп до лозовите масиви;

Дегустационните зали се обособяват към винопроизводителни предприятия. Те изискват по-малко инвестиции за разлика от специално изградените за нуждите на винения туризъм винарни. Достъпът до лозови масиви с туристически транспортни средства може да бъде затруднен, т. к. това са земеделски площи, понякога без изградена транспортна инфраструктура в и до тях.

С по-слаби потребности от специфична инфра- и суперструктура са тези видове специализиран туризъм, които се развиват в естествена, природна среда. Това са екотуризмът и ловният туризъм.

- Екотуризм – екопътеки с парапети, мостове, стълби и други съоръжения, осигуряващи достъп и безопасност, заслони, биваци, информационни табла, указателни табели и знаци и др.;

Те се отличават с малък капацитет и пропускателна способност, използване на екологични материали и възобновими източници на енергия, затруднена транспортна достъпност в ненаселени територии.

- Ловен туризъм – чакала, ловни домове, ловни хижи и др.;

Те са специално изградени за нуждите на лова и ловния туризъм. Отличават се с малък капацитет и силно изразено сезонно използване с натоварване през ловния сезон.

- Културният, религиозният и познавателният туризъм се базират на използването на вече налични предимно антропогенни туристически ресурси и на вече изградена туристическа суперструктура (хотели и други места за настаняване). Използват също и общата инфраструктура (транспортна, енергийна и др.).

- Шопинг туризъм – шопинг центрове, градски центрове, молове, магазини за свободна търговия по границите и др.

Използват предимно общата търговска инфраструктура, която придобива туристически функции.

- Селският туризъм се базира на вече изградена суперструктура за битово ползване (селски къщи), както и на общата инфраструктура. Те се пригаждат за нуждите на туристите. Често срещан проблем в селските територии, където се развива този вид туризъм, е недостатъчно добре

развитата инфраструктура и/или липсата на отделни нейни елементи (например канализация).

● Кулинарният туризъм използва туристическата и общата суперструктура (различните видове заведения за хранене и развлечения). Възможно е тя да бъде и специално изградена за нуждите на кулинарния туризъм, при което крайният туристически продукт значително се оскъпява.

ИЗВОДИ

От изложеното до тук могат да се направят следните изводи:

- Специализираните видове туризъм се нуждаят от специфична инфраструктура и суперструктура;

- При различните видове специализиран туризъм тази потребност е изразена в различна степен;

- При преобладаващата част от специализираните видове туризъм тази потребност е силно изразена;

- Това е една от основните причини за оскъпяване на туристическия продукт на специализираните видове туризъм.

Може да се очаква, че специфичната инфра- и суперструктура за обезпечаване на специализираните видове туризъм ще се разраства, за да обезпечи нарастващите потребности от специализирани туристически продукти.

REFERENCES

Alexieva, Y., St. Stamov, 2003. Spetsializirani vidove turizam. I chast. Stara Zagora: Kota.

Dokova, S., K. Petrov, G. Nikolov, M. Koleva, M. Ivanov, 2014. Turisticheska infrastruktura. S.: Nora 2000.

Doncev, D., M. Penerliev, 2015. Geografiya na turisticheskata infrastruktura. Shumen: Universitetsko izdatelstvo Episkop Konstantin Preslavski.

Ivanova, D., 2014. Metodi na nauchnoto izsledvane v turizma. Blagoevgrad.

Marinov, S., 2011. Savremenni vidove turizam. Varna: Nauka i ikonomika.

Pansiuk, A. Tourism infrastructure as a determinant of regional development. // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2007, № 1 (8), 212–215.

Seetanah, B., T. D. Juwaheer, M. J. Lamport, S. Rojid, R. V. Sannasse & U Subadar Agathe, 2011. Does Infrastructure Matter In Tourism Development? // University of Mauritius research journal, № 17, 89–108.

Vasileva, V., 2007. Vidove alternativen turizam. // Problemi na geografiyata, № 1–2, 133–141.

Vodenska, M., M. Asenova, 2004. Osnovi na turizma. S.: Matkom.